Muhammed Rasim'in Hâb-Nâme Adlı Eserinde Halk Edebiyatı Unsurları

Dr. Muhammed Felat Aktan

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6052-969X>

Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Diyarbakır – TÜRKİYE

Makale Geçmişi

Geliş: 09.10.2019

Kabul: 29.12.2019

On-line Yayın: 31.12.2019

Anahtar Kelimeler

Habname

Alkış

Özdeyiş

Kargış

Deyim

Araştırma Makalesi

DOI: [10.9761/JASSS38904](https://doi.org/10.9761/JASSS38904)

Öz

Halk edebiyatına ait unsurlar, ait oldukları milletlerin sosyal dokusunu, inançlarını, kültürünü yansıtan öğelerdir. Bir milletin birliğini, kimliğini, kısaca kültür adına bütün niteliklerini belirleyen halk edebiyatı motifleridir. Klasik edebiyat ise estetik gayeyi ön planda tutmakla birlikte altı asırlık geçmişi olan birçok kaynaktan beslenmiş ve aynı şekilde birçok alana kaynaklık etmiş köklü bir sahadır. Bu iki edebiyat alanı şekil ve içerik bakımından birbirinden ayrı düşse bile birbirini hem tematik yönden hem de biçim olarak zaman zaman etkilemiştir. Kimi şairler bir taraftan halk edebiyatı nazım biçimlerini kullanırken diğer taraftan divan şiiri geleneğini de sürdürmüştür. Konu olarak birçok ortak teması olan bu iki edebiyat üzerine bazı yazar ve şairler fikir üretmiştir. Bunlardan biri de Muhammed Rasim'dir. Müellifin Habname adlı eseri muhteva bakımından hem klasik hem de halk edebiyatını kapsar. Yazar, adı geçen eserde özellikle folklor unsurlarını ustalıkla kullanmış, zaman zaman edebî sanatlardan yararlanarak anlam kapalılığına yol açan motifleri işlemiştir. Gazellerinde yerel unsurları sık sık kullanmasından dolayı günlük konuşma diline, atasözlerine deyimlere, yerel konulara, örf ve geleneklere yeterli derecede yer vermiştir. Tasavvufi terimleri açıklamada dil ve üslup ağır olsa bile onun şiirlerinde kullandığı dilin daha sade olduğu görülmüştür. Bu çalışmamızda Habname'de yer alan halk edebiyatı motif ve arkaik unsurlarına, atasözlerine, deyimlere, özdeyiş ve dualara yer verilmiştir.

Atıf Bilgisi / Reference Information

Aktan, M. F. (2019). Muhammed Rasim'in Hâb-Nâme Adlı Eserinde Halk Edebiyatı Unsurları. *Jass Studies- The Journal of Academic Social Science Studies*, Number: 78, Winter, p. 181-187.

Folk Literature in Muhammed Rasim's Habname

Dr. Muhammed Felat Aktan

Dicle University, Faculty of Literature, Department of Turkish Language and Literature, Diyarbakir –
TURKEY

Article History

Submitted: 09.10.2019

Accepted: 29.12.2019

Published Online: 31.12.2019

Key Words

Habname

Praye

Maxims

Curse

Idiom

*Research Article*DOI: [10.9761/JASSS38904](https://doi.org/10.9761/JASSS38904)

Abstract

The elements of folk literature are the elements that reflect the social texture, beliefs and culture of the nations to which they belong. They are the folk literature motifs that determine the unity of a nation, its identity and all its qualities in the name of culture. Classical literature, on the other hand, is a deep-rooted field that has been fed by many sources with six centuries of history and has also been the source of many fields. Even though these two fields of literature fall apart in terms of form and content, they have influenced each other both in terms of thematic and form. While some poets used the verse forms of folk literature on the one hand, they maintained the tradition of divan poetry on the other. Some writers and poets have produced ideas on these two literatures which have many common themes. One of them is Muhammed Rasim. The author's Habname includes both classical and folk literature in terms of content. The author has used folklore elements skillfully in the said work, and from time to time used the literary arts to create motifs that lead to a lack of meaning. Because of his frequent use of local elements in his ghazals, he has provided sufficient language, proverbs, idioms, local subjects, customs and traditions. Even though language and style are heavy in explaining Sufism terms, it is seen that the language used in his poems is more simple. In this study, folk literature motifs and archaic elements, proverbs, idioms, aphorisms and prayers in Habname are given.

GİRİŞ

Çeşitli isimlerle adlandırılan klasik edebiyat bünyesinde halk edebiyatına ait birçok motifi barındırmaktadır. Son zamanlarda klasik şiir ile ilgili yapılan çalışmalar bu edebiyatın halk edebiyatından uzak olmadığını birbiriyle bağlantılı olduğunu ileri sürmüştür. Nitekim konu ile ilgili D.Batıslam'ın tespitleri şu yöndedir:

Araştırmacıların çoğu, artık eleştirinin haksız olduğu, divan şiirinin günlük yaşamdan sanıldığı kadar kopuk ve uzak olmadığı fikrine daha sıcak bakmaktadır. Böylece divan şairlerinin şiirlerini halk kültürü açısından deerlendiren çalışmalar aracılığıyla, sanıldığı ya da söylendiğinin aksine, divan şiirinde çeşitli halk kültürü öğelerinden yararlanıldığı açıkça görülecektir (Batıslam, 1999:123)

Yukarıda da belirtildiği gibi bazı araştırmacılar başlangıçta klasik edebiyat ile halk edebiyatını ayrı kefelere bırakmış; bu iki alanın ortak ürünlerini dikkate almamış birbirinden kopuk yazın olarak ele almışlardır. Daha sonra iki alan ile ilgili yapılan daha çaplı ve derinlemesine araştırmalar bunun aksini ispatlamıştır. Her iki edebiyatı içeren ortak motifler bulunduğu gibi birinin diğerini kapsadığı unsurlar da söz konusu olmuştur. Ortak örgeler arasında rüya motifini ilk sıraya koyabiliriz. Rüyaların işlenişi her iki alanda farklı şekilde ve değerlendirmede karşımıza çıkmaktadır. Rüya kavramının hem klasik hem de halk edebiyatında önemli ilham kaynaklarından biri olduğu bilim araştırmacıları tarafından kabul edilmiştir.

Rüya kavramı Divan ve Aşık edebiyatlarını gerçek hayatı değiştirecek şekilde etkilemiştir. Divan edebiyatında eser veren müellifler gördükleri rüyalar sonucunda mesleki kariyerlerini sonlandırmıştır. Aşık edebiyatında ise rüyasında pirin bade içen kahramanımız aşık olmuş ve dünyayı algısı bu rüyadan sonra değiştirmiştir. (Karakaş, 2014: 27)

Türk kültüründe rüya, insanın zihnine gelen boş bir hayâl ve görüntüden ibaret değil, gerçektir ve gerçekten yaşanmış kabul edilen bir durumdur. Halk edebiyatında kişi, şiirle ilgilensin veya ilgilenmesin gördüğü rüyayla şairlik kabiliyeti kazanır ve gerçek şair olur. Divan edebiyatında ise rüya, genellikle belli bir eserin yazılmasının rüyada tavsiye edilmesiyle ilgilidir. Halk edebiyatında âşığın gördüğü rüya, doğrudan onun şairlik kabiliyetini ve dolayısıyla itibarını artırırken, divan edebiyatında şair veya yazarın gördüğü rüya, daha çok yazdığı eserin itibarını artırır. (Gündüz, 2009: 200)

Halk edebiyatında görülen rüyaların en sık olanı bir ermişin bade içerek görüldüğü rüyalar. Genellikle rüyalarda görülen bir veli ermişliğin sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır.

Pir veya bir velinin görüldüğü rüyalar

Gerek halk edebiyatında ve gerekse de klasik edebiyatta rüyada bir velinin veya ermişin görülmesi rüyayı gören kişinin manevî olgunluğa doğru terakki ettiğini gösterir. Aşağıda Mesnevî'den alınan ve Hab-nâme'de de geçen "Padişah ve Cariye"¹ adlı manzum kıssada bu motifi işlendiğini görebilmekteyiz. Padişah, cariyesine aşık olur ve onunla evlenir, padişah ve cariyesi mutlu bir yaşam sürerken cariyeye amansız hastalığa yakalanır. Tıbbî müdahaleler yetersiz kalır ve cariyeye gün geçtikçe durumu kötüleşir. Padişah, içten bir şekilde Allah'tan yardım diler ve rüyasında bir pir görür. Dualarının kabul edildiği bu pir tarafından kendisine iletilir. Hikayenin sonunda cariyeye iyileşir ve tekrar padişah ile birlikte mutlu yaşamına devam eder.

Halk edebiyatına ait bir başka motif dar kavramının kullanılmasıdır. Tasavvufî halk edebiyatında özellikle Bektaşilik'te dâr kavramı önem arz etmektedir. Farsça ağaç anlamına gelen bu sözcük genel olarak "Dâr-ı Mansur" tamlaması şeklinde bu ekole mensup şairlerce sıkça kullanılmıştır.

Dâr sığınacak yer, emniyet yurdu anlamındadır. Bektâşilikte tarikata gireceklerin ikrar verdikleri yerdir. Tarikat mensuplarından birisi suç işlese yine burada itiraf ederdi. Bazen suçluların yahut başkasının şerrinden korkanların ibadethane yahut rütbeli kişilerin evine dairesine sığındıkları da olurdu. O zaman böyle yerler için de

¹ Hâb-nâme (vrk no: 111/b)

dâr'ul-eman tabiri kullanılırdı. (Korkmaz,1994: 88)

Tasavvufî halk edebiyatında darağacı sevgilinin saçına benzetilmiş, âşık ise bu ipte asılan Mansur'a benzetilmiştir. Hab-name'den alınan aşağıdaki metinde bu teşbihe işaret edilmiş ve onun "Ene'l-Hakk" sözüne gönderme yapılmıştır.

tâvus eyitdi ey hakîm zî -fünûn hayâl-hâne-i hâtıra yine bir mesele-i müşkil vâkı' oldı acabâ Bâyezîdin sübhânî mâ a'zî mü's-şânı ve Mansûrun Ene'l-Hakk kelâmı ne sebep üzerine mebni idi ve bu kelâmına şer'-i şerî f rûy-ı mesâide gösterir mi (vr. no: 143/b)

Eserde halk edebiyatını içeren bazı arkaik unsurların da kullanıldığı görülür. Aşağıdaki beyitte geçen yerlemek yüpürmek ikilemesi günümüzde kullanımı yitirmiş, Eski Anadolu Türkçesine ait arkaik unsurlardır.

[92a] Eser yeller gibi yelsem yüpürsem yâ rasûlallah

Cemâlin nûrunu uyhuda gördüm yâ rasûlallah

(Yerlemek yüpürmek : bir şeyin peşinden tutkuyla koşmak)

Atasözü

Atasözü, ataların yüzyıllar içindeki tecrübe ve gözlemlerine dayalı düşüncelerini öğüt ve yargı şeklinde nakleden anonim, kısa ve özlü söz olarak tanımlanabilir. Türkistan coğrafyasında atasözü için "comak", "samah", "eski söz", darb-ı kelâm" "demece", "deyişet", "ozanlama", "sav" vs gibi terimler kullanılmaktadır. (Albayrak, 2004: 42) Ikellerden günümüze tanan atasözü köklü bir geleneğin sözlü hukuka dair açıklamasını da oluşturmaktadır. (Ögel,2001: 238) Habname'de geçen atasözleri aşağıda şu şekilde sıralanmıştır :

(Vermeyince Mabûd ne yapsın Mahmud)

Eserde kaza, kader temaları işlenirken müellif olayı somutlaştırmak için bu atasözünden yola çıkarak konuyu izah etmeye çalışır.

kader-i icrâdadur şöyle ki bir kaftânı tâkımla berâber terziye virmekdür ol terzi kaftânı kat' idüp tekmilen diker ve ütüler durur bir köşeye vaz' ider buna kazâ dirler sâhib-i kaftân geldikde terzi ol kaftânı sâhibine giydürüp mâşâllâh ne güzel yaraşdı bu hûb-ı kaftân bülend-i bedene dir işte buna da kader dirler bu husûsda terzi dir ki cidd-i sa'î ile kaftânı dikdim kaderinde var imiş gidin diger birisi dahı kaftân talebine geldikde hâzır yâ seydî diyu kaftânı bohcasından ihrâc idüp giderecek vakt-i bir şahs ol kaftânı gasb idüp firâr ider bu sûretde terzi diger bezde kusûr yokdur dikdim hâzır eyledim ammâ çe fâide gâsıb geldi gasb itdi işte bu kaftânı giymek senün kaderinde yok imiş eger vermez Mabûd ne yapsun terzi Mahmûd var kaderine küs diyu cevâb virir işte kader ile kazâ miyânunda fark budur [228/b]

(Bir musibet bin nasihatten yeğdir)

Eserde Miskin ile Vefasız tartışırken Vefasız, Miskin'e annesi tarafından söylenen sözleri hatırlatır. Bu cümlelerin içinde, defalarca uyarmasına rağmen onun sözlerine kulak asmadığı ve nihayetinde bir musibetle akı başına geldiğini anımsatır.

Ey evlâd-ı bî-vefâ defa'at ile nush u pend idüp nasihat kabul itmedin bin nasîhatden bir serencâm yegdür gör imdi [307/b]

(Pirince Gideriken Evdeki Bulgurdan Olmak)

Yine Miskin'in Vefasız ile tartışması sonucu Vefasız tarafından kendisine söylenen bu atasözü önemli bir nasihata dikkat çekmektedir. Herhangi bir durumda daha iyisini elde edebilmek için elindeki de kaybeden kişilerin durumu için söylenmiş özlü sözdür.

[308a] pirince gider iken hânede mevcûd bulgurdan oldun

Akıl yaşda değil baştadır

Eserde "akıl başda ve yaşda mı dur" geçse de atasözünün orijinali "Akıl yaşda değil baştadır" cümlesidir.

[210/a] akıl başda ve yaşda mıdur

Son Pişmanlık Fayda Vermez

İyi düşünülmeden veya fevri yapılan bir iş çoğu zaman bireye zarar vermekte geri dönüşümü olmayan kayıplara yol açmaktadır.

[256/b] son pişmanlık faide vermez

Eserde tespit ettiğimiz bazı deyimler :

Soyup soğana çevirmek :

Varını yoğunu harcayarak hiçbir şey bırakmamak anlamına gelen bu deyim eserde soyulduk soğana döndük cümlesiyle kullanılmıştır.

[122/a] anlara bedel bizlere cezâ virüp habs iderler soyulduk sogana döndük ne halimizden bilür (Soyup soğana çevirmek)

Tavlum tavlum kılmak :

[43/a] ebdân-ı kavm-i cürm ve zalâl gibi tavlum tavlum kılurlar

(tavlum tavlum kılmak: davul gibi şişmek)

Yukarıda Habname'den alınan bir cümlede geçen tavlum tavlum kılmak deyimini günümüzde kullanımını yitirmiştir, Davul gibi şişmek anlamında kullanılan bu deyim Eski Anadolu Türkçesine ait arkaik unsur olarak verilmiştir.

Atı alan Üsküdarı geçti

İş işten geçmesi, an itibariyle gerçekleşmesi istenilen isteğin bir öneminin kalmaması durumunda kullanılan deyimdir. Yine bu deyimle aynı anlamlara gelen "ay bacâyı aşdı, abdâl Horasânı aşdı" tabirleriyle birlikte kullanılmıştır.

[256/b] (14) ay bacâyı aşdı atı alan Üsküdarı geçti abdâl Horasânı aşdı

Terayağından kıl çekmek

[256/b] 'ayn-i nasihatdür diyu cevâb-ı a'tâsıyla sâde yagdan kıl çeker gibi çıkarsaңыз

(Terayağından kıl çekmek)

Oldukça hassas bir konuda ihtiyatlı davranarak hiç kimseye zarar vermeden, çok kolaylıkla kimseye hissettirmeden, durumu kurtarmak anlamında kullanılır. Eserde sade yağdan kıl çekmek olarak kullanılmıştır.

cigeri kebab olmak

[265/a] kalbini mecrûr ve cigerin kebâb eylediñ imdi ol makkûl 'abdim bir yabâna (cigeri kebab eylemek)

[265/a] teklifât-ı şer'-i şerîfe kadem basdım (kadem basmak)

Hazret-i Mûsâ ile Hızır miyânında olan kazîyyenin dahı istimâ' itmelerini çâr-çeşm ile muntazırlar (çar çeşm : dört gözle beklemek)

Eserde geçen dua beddua mani nasihatler

Alkış

"Alkış" şeklinde söylenmesi yaygın olan dualar, görülen iyiliklere, kavuşulan/elde edilen nimetlere ve yaşanan güzelliklere karşı minnet duygularını ifade etmek için söylenen dilek sözleridir. Alkış; birini ululamak/yüceltmek, övmek; bir nevi ona hayır duada bulunmaktır (Bulut, 2012: 1123). İptidai cemiyetlerde inanç, sihir, büyü ve fallardan unsurlar alarak beslenen dualar, sağlık ve hastalık hallerinde, ürünün bereketli olmasında, yağmurun yağmasında, tehlike ve felaketin mal ve mülke gelmemesinde; doğumdan ölüme kadar ki bazı merasimlerde iyi ve doğru olduğuna inanılan müsbet dileklerin ruhi ve fikrî ifadesini dilde kazanır (Elçin, 2000: 662). Görüldüğü gibi iyi dilekler için dua yani alkış terimi kullanılır. Muhammed Rasim Hikmet'in bu eserinde yüzden fazla alkışa dayalı unsurlara yer verilmiştir.

Allah onu ıslah etsin. (1/b)

Allah'ın hidayeti onun üzerine olsun. (204/b)

Ruhu şad olsun Hazreti Şeyh eyitti (225/a)

Özdeyiş

Bir mülahazayı kısa bir şekilde en net bir biçimde anlatan ve birkaç sözcükten oluşan vecizelere verilen addır. *Kimi zaman atasözlü ile karıştırılan özdeyiş (vecize) ise söyleyeni çoğu zaman belli olan, derin anlamlara sahip özlü sözlerdir. (Aksoy, 2010: 4) Özdeyişler derin anlamı olan ve tek bir cümle ile anlatılan ifade olarak da tanımlanabilir. (Demir, 2013: 40) Özdeyişleri atasözlerinden ayıran en önemli husus söyleyeninin belli olmasıdır. Müellif, yabancı kaynaklı vecizeleri örnek olarak eserde kullandığında kimi zaman özdeyişi orijinal diliyle vermeye çalışmaktadır. Bazen de yabancı sözleri Türkçe'ye çevirerek sade bir şekilde aktarmaktadır. Aşağıda Habname'den alınan ilk bölümde Hz. Ömer'in bir vecizesine atıfta bulunuluyor. Örnek olarak verilen beyitte ise Arapça yazılmış bir vecizeye yer veriliyor.*

Hazret-i Ömer mâ tala'atü's- şems ve'l-kamer hazreti buyuruyor ki Fırat nehri kenarında bir kuzı zâyî' u telef olsa yarın rûz-ı cezâda andan mes'ûl olmak havfını tefekkür iderim. (148/b)

Izâ dâkat bike'd-dunya fe fekkir fî Elem Neşrah

Fe usran beyne yusrayni izâ fekkertehu fefrah [308/a]

Dünya seni bunalttığında hemen Elem Neşrah suresini tefekkür et.

Bir zorluğun iki kolaylık arasında durduğunu düşün ve ferahla!

Kargış

Beddua, duanın aksi ve zıddı olan lâ'net, inkisar, belâ ve gazap ifâde eden menfi sözlerdir. Farsça "bed" ve Arapça "dua" kelimelerinin birleşmesinde yapılan bu tabir "kargış" ve "ilenç" kelimeleriyle de karşılanmaktadır.(Elçin, 2000: 663) Türk kültüründe lanet, beddua, büyü, küfür, kavramları azımsanmayacak ölçüde çoktur. Âdem ve Havva'nın yasak meyveyi yemelerinin ardından cennetten kovulmalarıyla başlar ilk lanetlenme. Yeryüzüne çıkan insanoğlu sayısız lanetlenmelerle karşı karşıya kalır, bir bakarsız Firavun sayısız lanetlerle kargışlanır, bir bakarsız Lût kavmi, bir bakarsız Sodom ve Gomora halkı lanetlenip helak olurlar,Tanrının büyük gazabına uğrarlar. Gerek Şamanizm'e inandıkları dönemlerde gerekse İslamiyet'i seçtikten sonra Türkler [alkış ve] kargışlarla iç içe yaşar" (Şahin, 2012: 413).

Görüldüğü gibi Türk sözlü geleneğinde önemli bir yere sahip Kargışlar, Habname'de de karşımıza çıkmıştır. Eserde Kargışlara sık sık yer verilmiştir. Müellif özellikle Nemrud, Yezid, Firavun gibi şahısların isimlerini zikrettiğinde olumsuz sıfatlarla bu şahısları nitelediği görülür. Yazar bu şahıslardan bahsedince çoğu yerde lanet okur:

Hatta Nemrûd aleyhi'l-la'ne Hazret-i İbrâhim 'aleyhi's-selâmı nârü'l-ilkada teessüf idüp.... Nemrûd-ı mutemerrid Hazret-i İbrâhim aleyhi's-selâm efendimize suâlinde Rabbin Teâlâ kullarına ne işler didikde... (51/b)

Firavn-ı bî -avn mülkünde iştirâk davâsın idüp (55/ a)

Münâzara fâide kılmaz ve müteallim-i mekteb-i ilme'shedidü'l - kavîyye mübâşede gâlib olmak olmaz nâ-çâr sâkit olup der-akab bunlar Yezîde hediye deryu Yezîd-i pelîde irsâl eyledi (70/b)

Nasihat

Öğüt verme, yol gösterme, yardımcı olma anlamlarına gelen nasihat; ahlakî prensiplerin yaşanması görgü kurallarının işlenip erdemliliğe ulaşılması için tavsiye nitelikli öğütlere verilen ad olmuştur. Habname didaktik bir eser olduğu için öğüt ve nasihat ile ilgili cümlelere sık rastlanılmaktadır. Yazarın kimi yerde verdiği öğütler sadece tavsiye mahiyetindeyken kimi yerlerde ise uyarı hükmündedir.

el-leyletû-hublâ ma'lûm degil ki yârın âyine-i rüzgârına sûret gösterür ve bu bostân-ı âlemde nihâl-i hikmet ne semer virir hâlâ sana dört nasihatım var

Ey hakim zulm ile ma'mûr olan adl ile olur harâb (143/a)

Bu kelama siper olmak için burhan gerekdür (238/b)

SONUÇ

Müellif Hocaade Muhammed Rasim Efendi on dokuzuncu yüzyılda yazmış olduğu bu eser hem klasik edebiyat hem de halk edebiyatı açısından önem arz etmektedir. Rasim Efendi Habname'de özellikle folklor unsurlarını ustalıkla kullanmış, zaman zaman edebî sanatlardan yararlanarak anlam kapalılığına yol açan motifleri işlemiştir. Yazar eserde vermek istediği mesajları bu motiflerden yararlanarak ele almış, manayı kuvvetlendirmiştir. Halk edebiyatı unsurlarının işlenmesinde kimi zaman açıklama ihtiyacı görülmüş, bazen de sadece örnek olarak verilip üzerinde durulmamıştır. Müellif halk edebiyatı unsurlarından en çok deyim ve atasözlerini kullanmıştır. Yabancı kaynaklı anonim ve özdeyişlerin kullanılmasında kimi zaman orijinal dildeki aktarımına başvurmuştur. Genel itibarıyla kullandığı dil ağır olsa bile yerel unsurlardan sık sık yararlanması, halk deyişlerini eserde yansıtması onun kısmen de olsa mahallileşme akımını referans aldığını gösterir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, Ö. A. (2010). Türkçe Tabirler Sözlüğü. Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü, İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Aktan, M. F. (2019). Hoca-zâde Muhammed Râsim Hikmet'in Hâb-nâme'si (1b-168a) (İnceleme-Metin-Dizin Yayınlanmamış Doktora Tezi Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Diyarbakır.
- Albayrak, N. (2004). Ansiklopedik Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, İstanbul: L&M Yayınları.
- Batıslam, D. (1999, Kasım). Osmanlı Dünyasında Şiir Uluslararası Sempozyumu: 15. Yüzyıl Dîvân şairlerinin şiirlerindeki Halk Kültürü Öğeleri, İstanbul : Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.
- Bulut, S. (2012). Anadolu Ağızlarında Kullanılan Kalıp Sözler ve Bu Kalıp Sözlerin Kullanım Özellikleri, *Turkish Studies*, Volume 7/4, Fall, p.1117-1155.
- Demir, E. (2013). Atabetü'l-Hakâyık'ta Geçen Deyimler, Atasözleri ve Özdeyişler. *Türkiyat Mecmuası*: S.23: 38-52 .
- Elçin, Ş. (2004). Halk Edebiyatına Giriş. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Gölpınarlı, A. (2004). Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri. İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Gündüz, E. (2009). Divan ve Halk Edebiyatı Sanatçılarına İlham Kaynağı Olan Rüya. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*: S. 22 : 188-202.
- Habname-yi Rasim Hikmet, (1303). İstanbul Üniversitesi Yazma Eserler Kütüphanesi no: T6739
- Karakaş, A. (2014). Divan ve Aşık Edebiyatında Rüya. *Fraktal* : S.3 : 19-27.
- Korkmaz, E. (1994). Ansiklopedik Alevilik Bektaşilik Terimleri Sözlüğü. İstanbul : Ant Yayınları
- Ögel, B. (2001). Düünden Bugüne Türk Kültürünün Gelişme Çağları, İstanbul: Türk Dünyası Aratırmaları Vakfı Yayınları.
- Şahin, E. (2012). Kargışlar İçinde Eski Sevgili. Prof. Dr. Mine Mengi Adına Türkoloji Sempozyumu (20-22 Ekim 2011) Bildirileri. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana